

PHYSICAL EDUCATION ABROAD AT DIFFERENT HISTORICAL STAGES

Abror Akbarjonovich Mamadaliyev

Director of the Republican Olympic Paralympic Sports Training Center

ABSTRACT

The oldest form of organization of physical education at the initial stage of primitive society were games that were naturalistic in nature, i.e. in them the elements of hunting or combat were reproduced as realistically as possible (sometimes deadly). Subsequently, games based on improvements of tools and weapons begin to acquire a symbolic character (monsters are replaced by stuffed animals, tools and weapons are replaced by symbolic, abstract objects). Symbolic games, in turn, gradually turn into competitive games (running, jumping, throwing, swimming, climbing, wrestling, fist fighting, horse riding, rowing, weight lifting, etc.). The process of developing physical culture gradually led to the separation of games and their isolation as independent physical exercises of running, throwing, jumping, swimming and other movements.

Keywords. Physical Culture, foreign experience, Sports, Development, running, throwing, jumping, swimming.

TURLI TARIXIY BOSQICHLARDA CHET ELDA JISMONIY TARBIYA

Abror Akbarjonovich Mamadaliyev

Respublika Olimpiya paralimpiya sport turlariga tayyorlash markazi direktori

ANNOTATSIYA

Jismoniy tarbiya tashkilotining eng qadimgi shakli ibtidoiy jamiyatning dastlabki bosqichida tabiatshunoslik xususiyatiga ega bo'lgan o'yinlar edi, ya'ni. ularda ov yoki jang elementlari iloji boricha Real (ba'zan halokatli) tarzda takrorlangan. Keyinchalik, asboblar va qurollarni takomillashtirish asosida o'yinlar ramziy tus olishni boshlaydi (hayvonlar to'ldirilgan hayvonlar bilan almashtiriladi, asboblar va qurollar ramziy, mavhum narsalar bilan almashtiriladi). Ramziy o'yinlar, o'z navbatida, asta-sekin raqobatbardosh o'yinlarga aylanadi (yugurish, sakrash, uloqtirish, suzish, toqqa chiqish, kurash, mushtlashish, ot minish, eshkak eshish, og'ir yuklarni ko'tarish va boshqalar). Jismoniy madaniyatni rivojlantirish jarayoni asta-sekin o'yinlardan ajralib chiqishga va ularni mustaqil jismoniy mashqlar sifatida ajratishga olib keldi yugurish, uloqtirish, sakrash, suzish va boshqa harakatlar.

Kalit so'zlar. Jismoniy madaniyat, xorijiy tajriba, sport, rivojlantirish, yugurish, uloqtirish, sakrash, suzish.

АННОТАЦИЯ

Древнейшей формой организации физического воспитания на начальном этапе первобытного общества были игры, носившие натуралистический характер, т.в них элементы охоты или боя воспроизводились максимально реалистично (иногда смертельно). Впоследствии игры на основе усовершенствований инструментов и оружия начинают

приобретать символический характер (монстры заменяются чучелами, инструменты и оружие заменяются символическими, абстрактными предметами). Символические игры, в свою очередь, постепенно превращаются в соревновательные игры (бег, прыжки, метание, плавание, лазание, борьба, кулачный бой, верховая езда, Гребля, поднятие тяжестей и др.). Процесс развития физической культуры постепенно привел к выделению из игр и выделению их как самостоятельных физических упражнений бега, метания, прыжков, плавания и других движений.

Ключевые слова. Физическая культура, зарубежный опыт, спорт, развитие, бег, метание, прыжки, плавание.

20-asr oxirida. jismoniy madaniyat tarixini o'rganish muammosi keng ko'rib chiqildi. V. V. Stolbov o'zining "jismoniy tarbiya tarixi" asarida va V. I. Dubrovskiy "terapevtik jismoniy madaniyat" asarida o'qishga katta hissa qo'shgan.

Shuningdek, bu savol 21-asrning boshlarida o'rganilgan. ko'plab olimlar tomonidan: Anisimov D. V., Goloshchapov B. R., Dranets V. D., Glazirina L. D., Xolodov J. K., Kuznetsov V. S., Shpak V. G., Furman A. G. va boshqalar.

Ular o'z asarlarida tarixiy bosqichda jismoniy madaniyatning shakllanishi va rivojlanishini ko'rib chiqdilar.

Ular ibtidoiy jamiyatda jismoniy tarbiyaning shakllanishini tasvirlab berishdi, u erda klan jamoasi va jismoniy tarbiya shakllana boshladi, asta-sekin yoshlar tarbiyasining muhim qismiga aylanib, klan jamoasining asosiy funktsiyalaridan biriga aylana boshladi.

Shuningdek, ular quldorlik jamiyatida, qadimgi Rim va qadimgi Yunonistonda jismoniy tarbiyaning shakllanishini ko'rib chiqdilar. Qadimgi Yunonistonda jismoniy mashqlarni qo'llashning ikkita usuli ajralib turardi: gimnastika yoki umumiy jismoniy tarbiya va agonistika - maxsus tayyorgarlik va musobaqalarda qatnashish.

Vyalkin A. G. Gollandiyada jismoniy madaniyatni o'rgandi va o'z asarini "maktabdagi jismoniy madaniyat" jurnalida chop etdi. Shu jurnalda V. I. Lyax, M. usta, V. Z. Klepikov va G. P. Klepikova asarlari chop etilgan.

A. G. vyalkinning fikricha, Gollandiya sport jihatidan noyob mamlakat bo'lib, eng rivojlangan sport infratuzilmasiga ega. Kichik hududga (atigi 41,2 ming kvadrat kilometr) va aholisi 14,5 million kishiga qaramay, gollandiyaliklar deyarli barcha Olimpiya sport turlarini rivojlantiradilar va ularning ko'pchiligida birinchi o'rinda turadilar.

Lyax V. I. va Master M. o'z ishlarida Finlyandiyada jismoniy madaniyatning asosiy jihatlarini o'rganishdi. Uning ikkita postulatga asoslanganligi aniqlandi. Birinchisi, yurish, chang'i va eshkak eshish kabi motorli harakatlarni har kuni bajarish bilan bog'liq har xil faoliyat turlarini o'z ichiga oladi. Ikkinchi postulat turli xil o'yinlar va o'yin-kulgilarni, shuningdek "kichik" musobaqalarni qamrab oladi. Xitoyning jismoniy madaniyatini o'rganar ekan, Klepikov V. Z. va Klepikova G. P. jismoniy tarbiya Xitoy o'quv muassasalari-maktabgacha ta'lim muassasalaridan tortib universitetlarga, birinchi navbatda umumta'lim maktablariga qadar muhim tarkibiy qism ekanligini aniqladilar.

Ibtidoiy jamiyatda jismoniy tarbiya

Insoniyat jamiyati rivojlanishining birinchi bosqichi yuz minglab yillar davomida mavjud bo'lgan ibtidoiy tizim edi.

Ibtidoiy jamiyat tarixida uch davr ajralib turadi:

1) erta avlod; 2) rivojlangan nasl; 3) kech avlod.

Klan jamiyatining xususiyatlari: umumiy iqtisodiyotni boshqarish; iollar o'rtasida aniq mehnat taqsimoti; qabilalar o'rtasidagi epizodik to'qnashuv, ya'ni klan jamoasining harbiy tashkilotining paydo bo'lishi; mehnat faoliyatining yangi turlarining paydo bo'lishi - dehqonchilik, chorvachilik, hunarmandchilik. Tarixiy fan jismoniy madaniyatning paydo bo'lishini ibtidoiy jamiyat rivojlanishining dastlabki davriga bog'laydi.

Mehnat tajribasining kengayishi ijtimoiy tashkilotning yangi shakli-qabila jamoasining paydo bo'lishiga va umuman, xususan, jismoniy tarbiyaning murakkablashishiga olib keladi. Qadimgi odamning jismoniy mashqlari marosim raqslariga, sehrli marosimlarga, tashabbuslarga (tashabbuslarga), mehnat va harbiy harakatlarga taqlid qilgan o'yinlarga kiritilgan. Ular orqali muayyan harakatlarni amalga oshirishda tajriba o'tkazildi va bu allaqachon jismoniy tarbiya elementlarining paydo bo'lishi. Bundan tashqari, bajarilgan harakatlar jismoniy mashqlar sifatida tavsiflanishi mumkin, chunki ular haqiqiy ish yoki harbiy ish emas edi.

Xo'jalik yuritish shakllari takomillashgani va yangi mehnat vositalari ixtiro qilinganligi sababli jismoniy tarbiya vositalari ham boyitildi.

Shunday qilib, kamon va o'qlarning ixtirosi bilan (miloddan avvalgi XII—VI ming yillar) kamondan o'q otish mashqlari paydo bo'ladi. Hayvonlarni (buqa, ot) xonakilashtirish bilan buqa o'yinlari va ot minish paydo bo'ladi. Shimoliy xalqlar miloddan avvalgi uchinchi ming yillikdan boshlab mehnat va ovda chang'ildan foydalanishni boshladilar (Norvegiyadagi qoyada 4000 yil oldin o'yilgan qadimgi chang'ichining tasviri topilgan). [1, 6-bet]

Jismoniy tarbiya tashkilotining eng qadimgi shakli ibtidoiy jamiyatning dastlabki bosqichida tabiatshunoslik xususiyatiga ega bo'lgan o'yinlar edi, ya'ni ularda ov yoki jang elementlari iloji boricha Real (ba'zan halokatli) tarzda takrorlangan. Shunday qilib, Kritda miloddan avvalgi 3000 yildan 1200 yilgacha yashagan mikenlarning sevimli sport turi buqadan sakrash edi. Keyinchalik, asboblarni va qurollarni takomillashtirish asosida o'yinlar ramziy tus olishni boshlaydi (hayvonlar to'ldirilgan hayvonlar bilan almashtiriladi, asboblarni va qurollarni ramziy, mavhum narsalar bilan almashtiriladi). Ramziy o'yinlar, o'z navbatida, asta-sekin raqobatbardosh o'yinlarga aylanadi (yugurish, sakrash, uloqtirish, suzish, toqqa chiqish, kurash, mushtlashish, ot minish, eshkak eshish, og'ir yuklarni ko'tarish va boshqalar). Jismoniy madaniyatni rivojlantirish jarayoni asta-sekin o'yinlardan ajralib chiqishga va ularni mustaqil jismoniy mashqlar sifatida ajratishga olib keldi yugurish, uloqtirish, sakrash, suzish va boshqa harakatlar.

Jismoniy tarbiya asta-sekin yoshlarni tarbiyalashning muhim qismiga aylanib, qabila jamoasining asosiy funksiyalaridan biriga aylana boshladi.

Klan jamiyatida o'g'il va qiz bolalarni tarbiyalashda farqlar paydo bo'ladi. Birinchisi ov va urush o'yinlarini o'ynagan, ta'qiblar, pistirmalar uyushtirgan, ikkinchisi - ayollar hayoti va mehnatini aks ettiruvchi o'yinlar, raqslar, mashqlar bilan shug'ullangan.

Metallarning rivojlanishi, dehqonchilik va chorvachilikning paydo bo'lishi, shuningdek xususiy mulk umumiy tizimning parchalanishiga olib keladi. Taniqli harbiy rahbarlar va qabila aristokratiyasi o'z muhitida harbiy-jismoniy tarbiyaga ko'proq e'tibor berishni boshladilar, ular yordamida ular ko'pincha ommaviy musobaqalar va urushlarda g'alaba qozonish orqali o'z obro'sini mustahkamladilar. Dvoryanlarning ko'p miqdordagi bo'sh vaqtlari va o'zlarini yanada

rivojlangan qurol-yarog ' bilan ta'minlashlari, shuningdek jismoniy mehnatni e'tiborsiz qoldirishlari jismoniy tarbiyani sinf-sinf asosida taqsimlashga olib keladi.

Natijada, umumiy tizimning parchalanishi davrida jismoniy tarbiya mehnat bilan bevosita aloqasini yo'qotadi, harbiylashtiriladi va sinfiy yo'nalishga ega bo'ladi. O'zining bir xilligini yo'qotib, u ikki yo'nalishga bo'linadi: hukmron sinf va oddiy odamlar.

Shunday qilib, ibtidoiy kommunal tizim birinchi ijtimoiy-iqtisodiy shakllanish bo'lib, uning boshlanishi aqlli odamning paydo bo'lishi, oxiri qul tizimining o'rnatilishi.

Ibtidoiy jamiyatdagi jismoniy madaniyatning xususiyatlari:

- Jismoniy mashqlarni yaratish (tug'ilishi), ya'ni.ularni qazib olish va ishlab chiqarishdan, moddiy boyliklardan ajratish boshlanishi.
- Ushbu davrda jismoniy madaniyatning rivojlanishida ikki marta sifat sakrashi kuzatildi: ovning paydo bo'lishi davrida va ibtidoiy tizimning paydo bo'lishi davrida.
- Jismoniy madaniyat yoshlarni tarbiyalashning umumiy tizimida, kundalik hayotda, mehnat jarayonlarida, ijtimoiy hayotning marosimlari va urf-odatlarida jismoniy tarbiya elementlari shaklida mavjud bo'lib, shu bilan butun jamiyat madaniyatining ajralmas qismi bo'lib, ammo boshqa madaniyat turlaridan ajralmas hisoblanadi;
- Qullik paydo bo'lgunga qadar jismoniy madaniyat hamma uchun ijodkorlik va boylik edi, ya'ni. mavjud edi va sinfsiz edi;
- Jismoniy madaniyat asosan mehnatga tayyorgarlik ko'rish vositalaridan biri edi; harbiy jismoniy tarbiya elementlarining paydo bo'lishi faqat tug'ilish tizimining so'nggi bosqichlarida (jismoniy tarbiya vazifalari) qayd etilgan. [2, 17-bet]

Shunday qilib, kamon va o'qlarning ixtirosi bilan kamondan otish mashqlari paydo bo'ladi. Hayvonlarni xonakilashtirish bilan buqa o'yinlari va ot minish paydo bo'ladi.

ADABIYOTLAR:

1. Xoshimov K. Pedagogika tarixi.T.:”O’qituvchi”,1996.
2. Zunnunov A., Xayrullayev M., va b. O’rta Osiyoda pedagogik fikr taraqqiyotidan lavhalar.- T.: “Fan”, 1996.
3. Ernazarov E. Olimpiada – jahon sporti bayrami. T.: “Sharq”, 2008.
4. Eshnazarov J. Jismoniy madaniyat tarixi va boshqarish. T.: 2008.
5. Ergashev Q., Hamidov H. O’zbekiston tarixi. O’quv qo’llanma. T.: 2015.
6. Djalilova L.A. Jismoniy tarbiya va olimpiya harakati tarixi. Darslik. T: 2017.
7. Turdaliyevich, A. F., & Pulatovna, A. B. (2020). Organization of Swimming Lessons in Preschool Institutions. *The American Journal of Social Science and Education Innovations*, 2(07), 322-330.
8. Turdaliyevich, A. F. (2020). Center For Scientific And Methodological Support, Retraining And Advanced Training Of Specialists In Physical Culture And Sport Under The Ministry Of Physical Culture And Sports Of The Republic Of Uzbekistan. *Journal of Social Science and Education Innovations*, 2(2), 322-330.
9. Abdullaev, F. T. (2022). Theoretical and Practical Basis of Determining Fitness for Sports. *Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities*, 12, 121-128.
10. Farhod, A. (2022). Boksda mashg’ulotning tashkil etilishi va metodikasi asoslari: Abdullaev Farhod, O’zbekiston Respublikasi Jismoniy tarbiya va sport vazirligi

- huzuridagi jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni ilmiy-metodik ta'minlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti. *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал*, (3), 142-146.
11. Turdalievich, A. F. (2022). Youth Sports Development. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 10(5), 781-785.
  12. Abdullayev, F. T. (2022). Olimpiya va paralimpiya o'yinlariga zamonaviy sport tayyorgarligining dolzarb muammolari. 2021 yilda o'tkazilgan XXXII yozgi Olimpiya va XVI Paralimpiya o'yinlari, 1(5), 4-6.
  13. Abdullayev, F. T. (2022). Yosh bokschilarning musobaqa va mashg'ulot faoliyati xususiyatlarini hisobga olgan holda ularning texnik taktik tayyorgarligi. Monografiya, 1(1), 100-155.
  14. Абдуллаев, Ф.Т., Жуманов, О.С. (2020). Машғул� жангларида ва мусобақаларда ҳаракатларнинг қўлланилиш кўрсаткичларининг индивидуаллашувига таъсир қилувчи омиллар. 2020 йилда ўтказиладиган XXXII ёзги олимпия ва хvi паралимпия ўйинларига спортчиларни тайёрлашнинг долзарб муаммолари, 1(2), 171-173.
  15. Абдуллаев, Ф.Т., Пардаев, Б.П. (2020). Ёш боксчиларда машғул� жанглари ва мусобақалардаги тайёргарлик ҳаракатларини такомиллаштириш. 2020 йилда ўтказиладиган XXXII ёзги олимпия ва XVI паралимпия ўйинларига спортчиларни тайёрлашнинг долзарб муаммолари, 1(1), 8-10.
  16. Turdalievich, A. F., & Turdalievich, P. B. (2020). The Role of Public Sports and Health Measures in Strengthening Children's Bodies. *Academic Research in Educational Sciences*, (4), 9-14.
  17. Abdullaeva, B. P. (2022). Use of Team Sports in Physical Education Activities in Preschool Educational Organizations in Our Country and Abroad. *Periodica Journal of Modern Philosophy, Social Sciences and Humanities*, 12, 116-120.
  18. Abdullaeva, B. P. (2022). Analysis of the Level of Proficiency in the Elements of Playing Football by Children of Senior Preschool Age. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 9(4), 110-115.
  19. Abdullayeva, B. P. (2022). Physical Education of Preschool Children Cultivate Qualities. *International Journal of Innovative Research in Science Engineering and Technology*, 11(3), 2212-2214.
  20. Abdullaeva, B. P. (2021). Football as a means of Physical Education. *Current Research Journal of Pedagogics*, 2(08), 72-76.
  21. Abdullaeva, B. P. (2021). Teaching a Child to Play Football from a Youth. *The American Journal of Interdisciplinary Innovations Research*, 3(04), 147-151.
  22. Абдуллаева, Б. П. (2021). Футбол в дошкольном возрасте: проблемы и решения. *Экономика и социум*, (8), 336-340.
  23. Abdullayeva, B. P. (2021). Boshlang'ich futbol elementlari shartlari va vazifalarini klaster asosida o'rgatish. *Academic research in educational sciences*, 2(CSPI conference 1), 18-22.
  24. Abdullayeva, B. P. (2021). The Main Criteria Used in Teaching the Elements of Football in Preschool Education. *Экономика и социум*, (4-2), 854-859.